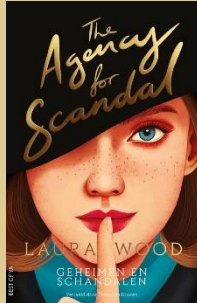




Inspiratiefiche

door Catherine Verguts



The Agency for Scandal: geheimen en schandelen

Auteur: Laura Wood

Vertaler: Tessa van Dooren

Uitgever: Van Goor

Over de maker

Laura Wood is bestsellerauteur van kinder- en jeugdboeken. Haar debuut in 2014 won de Montegrappa Scholastic Prize voor nieuw schrijftalent en haar werk werd sindsdien vaak bekroond en vertaald in verschillende talen. Ze behaalde een doctoraat in negentiende-eeuwse literatuur aan de Universiteit van Warwick. Volgens haar website houdt ze van kopjes thee, herfstbladeren, Fred Astaire-films, geurkaarsen, mooie notitieboekjes, poëzie en gemberbier. In een interview vertelt ze over haar voorliefde voor schrijven voor deze leeftijdsgroep: "I love books that are about young women on the edge of adulthood who are about to take their first steps out into the world, and YA fiction is of course a natural place where I get to write about those sorts of stories."

Bronnen:

www.lauraclarewood.com/about

www.mirandasnotebook.com/blog/laura-wood-interview

Korte inhoud

Het Vogelhuis is een geheim onderzoeksbureau gerund door vrouwen aan het eind van de negentiende eeuw – en niemand in de Londense high society is veilig. Tussen chique bals en roddelbladen ontmaskeren zij de schandalen van de elite, gewapend met scherpe geesten en nog scherpere observaties.

De achttienjarige Isobel Stanhope heeft zo haar eigen geheimen. Ze is smoorverliefd op een hertog die haar niet kent, haar familie balanceert op de rand van financiële afgrond en ondertussen werkt ze stiekem voor het Vogelhuis.

Wanneer ze verstrikt raakt in een zaak vol manipulatie, chantage en verdwenen juwelen – én de hertog opeens veel te dichtbij komt – moeten Izzy en haar medespeurders alles op alles zetten om de waarheid boven tafel te krijgen. Het zelfverklaarde muurbloempje zal transformeren naar een krachtige vrouw die haar eigen keuzes durft te maken.

Personages

- Kan je het personage van Izzy omschrijven? (slim en proactief (zorgt voor gezin in tijdens van financiële crisis), handig (brieven ontfutselen, sloten kraken), zorgzaam (zorgt voor kleine broer en moeder))
- Izzy wordt omschreven als een gelaagd personage (cf. "Ik omvat veelheden" p.70).
- Kan je contrasten in haar personage vinden? (opmerkzaam, maar niet als het op gevoelens aankomt; ze is moedig om voor het Vogelhuis te werken en toch verbergt ze de geheimen van haar familie; Ze opereert binnen de Victoriaanse elite en moet aan die regels voldoen (denken aan haar reputatie), maar vecht ook tegen die dubbele moraal van schijn door schandalen te onthullen)
- Hoe is haar karakter veranderd sinds de dood van haar vader? (Isobel is van adel, maar door het verlies van haar vader en rijkdom is ze sociaal 'gevalen'. Ze heeft daardoor de maatschappij op een andere manier leren kennen. Haar zorgeloze karakter is verdwenen, ze begon paniekaanvallen te krijgen: "Ik ben [...] een behoorlijk redelijk en opgewekt persoon. Een optimist, zoals mijn vader. [...] Paniek begon me te besluipen, in balzalen, op plaatsen met te veel mensen. Ik dacht dan dat ik geen adem kreeg, mijn handen werden klam en begonnen vervolgens te tintelen, mijn hart sloeg op hol. Het was alsof het verdriet en de zorgen zich steeds strakker rond mijn borst wikkelden, me dreigden te verstikken." p.35-36))
- Hoe verandert Izzy's personage doorheen het verhaal? (Ze transformeert van een "kleine, muizige dochter" (p.34) die zonder nadenken in zwijm valt voor een hertog naar een zelfstandige, krachtige vrouw die haar eigen weg zoekt (twijfelt bv. aan het huwelijk en of ze dan haar zelfstandigheid niet te veel opgeeft))
- Zijn er ook metaforen in het boek die deze verandering van Izzy ondersteunen? (De kledij van de grijze muis verandert ook in kledij waarin ze zich even dapper voelt als ze is ("Misschien moet u ervoor kiezen het modebeeld te bepalen in plaats van het te volgen." p.94 en "Dan zullen we iets voor u moeten maken waardoor u zich dapper voelt." p.95); ze kan het slot dat haar vader gemaakt heeft openmaken.)
- Wat zal er volgens jou met Izzy gebeuren na het boek?
- Hoe zou je het karakter van Max omschrijven? (galant; goedgehartig; de stilte die Izzy eerst aanziet als arrogantie, wordt gekaderd als een bedachtzaamheid ("De hertog van Roxton stond algemeen bekend als een zwijgzaam man, maar nu ik onverwacht in zijn gezelschap verkeerde, besepte ik langzaam maar zeker dat het geen hooghartige gereserveerdheid was, zoals sommige mensen dachten, maar simpelweg zijn natuurlijk inborst." p.136; gevoel voor humor "Steeds vaker zag ik het gevoel voor humor achter het masker dat hij droeg." p.170)
- Hoe groeit Max doorheen het verhaal? Wat leert Izzy hem? (Max heeft eerst geen inzicht in hoe wetten vrouwen verstikken. Hij leert gaandeweg inzien hoe dat mechanisme werkt. Hij leert via Izzy kijken naar de genderongelijkheden in de maatschappij: 'Wat meneer Lockhart doet, is haar beschermen tegen het gedrag van haar man omdat de wet het niet doet.' Het werd weer stil in de zaal en Max keek me sprakeloos aan, met die vreemde uitdrukking op zijn gezicht waardoor hij verward en een beetje ontdaan leek." p.192)
'Jij zit zo verstrikt in een systeem dat ik ben gaan verfoeien.' [...]
'Ik vind het verkeerd om de regels te overtreden.'

‘Dat komt doordat alle regels zijn opgesteld met jou in gedachten’ [...]

Het was alsof ik een boek was dat hij wanhopig graag wilde lezen, in een taal die hij niet sprak. Maar misschien kon hij de taal leren. (p.193)

- Wie was je favoriete personage en waarom? (denk ook aan personages naast de twee hoofdpersonen, zoals de altijd goedgezinde en steunende Teresa, de getalenteerde en kritische Sylla die Izzy ziet groeien, de kalme Mevrouw Finch die wel getrouwd blijkt; het koppel Winnie en Maud)

Genre

- Wat vertelt de cover over het genre en de toon van het boek? (combinatie van romantiek en detective, sterke vrouwenfiguur, nadruk op geheimen, “feel good”)
- Hield je van de romantische elementen in het boek? Van de combinatie van romantiek met de spannende elementen van een detective? Vond je beide onderdelen even sterk?
- Met welke series / films / boeken zou je het boek vergelijken? (anderen vergeleken o.a. het boek met deze series en films: Bridgerton / Enola Holmes / Charlie’s Angels)

Tijd

De Victoriaanse tijd waarin dit verhaal zich afspeelt was sterk patriarchaal: vrouwen hadden weinig rechten, werden geacht zich zedig en onderdanig te gedragen, en hadden beperkte toegang tot werk.

- Hoe geeft dit verhaal in die setting daar een hedendaagse draai aan? (Isobel opereert binnen én tegen deze beperkingen. Haar activiteiten voor het Vogelhuis krijgen extra gewicht binnen deze context – het is een daad van rebellie en bekrachtiging in een tijd die dat nauwelijks toestond; er is representatie van LGBTQI in verschillende personages)
- Hoe maakt Izzy aan Max duidelijk dat ze niet onderdanig is? (zij bepaalt uiteindelijk wanneer ze hem wil zien; ze leert Max zien hoe de sociale genderverhoudingen werken, ze maakt Max duidelijk dat ze niet onderdanig is (“U hebt mij nergens bij betrokken. Ik deed al onderzoek naar lord Morlands wandaden en als u mij gisterenavond niet tegen het lijf was gelopen, zou u nu niet voortvluchtig zijn met een steekwond in uw zij. Dus alstublieft, laat mij u verontschuldigen dat ik u hierbij betrokken heb.’ Ik wist dat het gezien zijn erecode niet meeviel om zo iets te moeten aanhoren, maar aan de andere kant: zijn erecode was hoogst onzinnig en onnodig. Ik was geen hulpeloze deerne die wachtte op een prins op het witte paard.” p.153)

Sfeerschepping

Lees het begin van het verhaal opnieuw.

- Op welke manier zit hierin al veel symboliek van het verhaal vervat? (de uiterlijks schijn van de opera, waar mensen vooral samenkomen om naar elkaar te kijken, om te kijken of iedereen de normen wel volgt, maar daaronder broeit een systeem vol schandalen en geheimen in een sterk patriarchaal systeem waartegen de detectives van het Vogelhuis vechten)

- Hoe kan je de symboliek van de vinken verklaren? (de metafoor van de vogel in een kooi komt uit Jane Eyre (zie onder), het verwijst daarnaast naar de gewoonte in de Victoriaanse periode om vinken tentoon te stellen in gouden kooien, net zoals vrouwen werden opgesloten in mooie, gouden kooien)
- Hoe is Izzy's beroep als slotenkraker symbolisch? (Izzy heeft niet alleen letterlijk, maar ook symbolisch de sleutel in handen om Morland ten val te brengen, ze moet daarvoor ook bewijzen dat ze minstens even goed was als haar vader, "die broche moet de sleutel tot de hele zaak zijn." p.110)

2

VERWERKING

Verwijzingen



MATERIAAL

- Fragmenten en afbeeldingen uit bijlage 1

Laura Wood heeft een doctoraat in de negentiende eeuwse literatuur van de Universiteit van Warwick. De verwijzingen naar de 19^{de} eeuwse literatuur en kunst zitten dan ook overal in het boek. Het verhaal bevat bijvoorbeeld elementen van veel genres die toen populair waren, zoals gothic fiction, geheime genootschappen en romantiek. De auteur speelt bewust met deze literaire tradities. Koppel de fragmenten in bijlage 1 aan de afbeeldingen.

- Leg voor elk fragment uit waarom / hoe het past in het boek. Hoe bouwt de auteur zo een beeld op van de tijdsgeest én van de personages?

1. = h / opera "Manon Lescaut" van Puccini = de opera uit het eerste hoofdstuk verbeeldt de hartstocht tussen beide hoofdpersonages. Je weet zo ook meteen in welke kringen het verhaal zich afspeelt. Deze vriendinnen zijn gretige lezers, die zich omringen door kunst en literatuur.
2. = b / Oscar Wilde = In het boek wordt de toenmalige negatieve houding tegenover LGBTQI-personen duidelijk gekaderd (Winnie, Maud, Joe, David Hartwell). Door ons met hen en hun worstelingen te laten kennismaken, appreciëren we de open, controversiële houding van het Vogelhuis nog meer.
3. = e / "Jane Eyre" van Charlotte Brönte = de quotes maken duidelijk hoe feministisch en vooruitstrevend de roman van Brönte was. Jane Eyre wil zich onttrekken aan de verstikkende verwachtingen van de maatschappij en haar authentieke emoties honoreren. Ook de detectives van het Vogelhuis vechten tegen dezelfde strakke sociale structuren en de hypocrisie.
4. = a / "Wuthering heights" van Emily Brönte = Het verhaal van Wuthering heights gaat over de gepassioneerde en tumultueuze relatie tussen Catherine Earnshaw en Heathcliff, en hoe vernietigend hun liefde is. Veel andere Engelse romans uit de 19e eeuw gaan over relaties, sociale conventies en het leven binnen de 'beschaafde' hogere klasse. Dit boek daarentegen duikt diep in de stormachtige emoties en destructieve passies van haar personages. De spanning tussen uiterlijke orde en innerlijke onstuimigheid vinden we ook terug in "An agency for scandal". Ook daar wordt een vrouwelijke hoofdpersoon getoond die buiten de normen van haar tijd durft te denken en handelen. Izzy's leven wordt ook gekenmerkt door een verlangen

naar vrijheid, passie en zelfbeschikking, wat haar buiten het verwachtingspatroon van de Victoriaanse samenleving zet.

5. = g / Medusa = Op het bal krijgt Izzy een jurk die verwijst naar Medusa. Deze figuur resoneert sterk met de centrale thema's van het boek, vooral met betrekking tot vrouwelijke macht, perceptie en het omgaan met onrecht. Medusa wordt in de klassieke mythologie vaak gezien als een monster – een vrouw die zó gevaarlijk is dat haar blik mensen versteent. Maar in recente feministische herinterpretaties wordt ze niet langer negatief gekaderd, maar gezien als een vrouw die wordt bestraft voor haar kracht en seksualiteit. Ze staat symbool voor vrouwen die gecorrigeerd of onderdrukt worden wanneer ze macht uitoefenen buiten het patriarchale kader. Net als Medusa wordt ook Isobel in eerste instantie door de maatschappij gezien als iemand die haar plaats moet kennen – stil, onzichtbaar, en ondergeschikt – een muurbloem. Maar net als in de hervertellingen van de Medusa-mythe, draait ze dat beeld om: ze gebruikt haar scherpzinnigheid, moed en moreel kompas om haar eigen verhaal te schrijven bij het Vogelhuis. Het kostuum helpt haar om dat vertrouwen in zichzelf (dat in de kiem al aanwezig was) meer te voelen.
6. = d / Byron = De dromerige poëzie van Lord Byron kenmerkt zich door een combinatie van romantische weemoed en melancholisch verlangen.
7. = c / The daffodils van William Wordsworth = in het boek wordt vaak verwezen naar het poëtische (bv. van Byron, Wordsworth) versus het prozaïsche – de poëtische, fladderende liefde van Izzy en Max wordt diep geworteld in een prozaïsche verstandhouding
8. = e / Louis XIV op schilderij van Callet

Creatieve opdrachten



MATERIAAL

- Papier
- Potloden
- Balpenen
- GSM

Laat de juryleden een van deze opdrachten kiezen, naargelang hun eigen interesses:

- Kies een scène uit het boek om om te zetten in een tekening of stukje graphic novel (bv. het Vogelhuis p.43, Isobels Medusajurk p.105 of de broche p.111)
- Schrijf een scène (bv. de beginscène in de opera) vanuit het standpunt van Teresa en / of Max.
- Maak een playlist van muziek die hoort bij het boek. Kies een lied voor 1) de sluwe intriges en geheime missies, 2) de romantische spanning, 3) de vrouwelijke rebellie en 4) de Victoriaanse sfeer met een hedendaagse twist.
- Vat het boek (de verhaallijn, de thema's of sfeer) samen in emoji's:

- Klassieke sfeer, high society & mode (Victoriaanse tijd)
- Hoofdpersoon is een jonge vrouw die undercover werkt in een vrouwenagentschap
- Geheime dossiers, rechtszaken en schandalen
- Romantiek en chemie tussen hoofdpersonages
- Strijd voor gerechtigheid, vrouwenrechten en persoonlijke groei

3

VERDER LEZEN

- Lang leve Jane / Cynthia Hand, Brodi Ashton, Jodi Meadows, Mariella Manfré (vert.) (Blossom, 2023) www.boekenzoeker.be/lang-leve-jane
- Hamnet / Maggie O'Farrell, Lidwien Biekmann (vert.) (Nijgh en Van Ditmar, 2021) www.boekenzoeker.be/hamnet
- Onheilsdochter / Jean-Claude van Rijckeghem (Querido, 2022) www.boekenzoeker.be/onheilsdochter



Juryleden kunnen online op de boeken reageren. Zo ontstaat er nog meer interactie in de Leesjury-community! Ga naar www.deleesjury.be, klik op 'Lezen' en dan op de gewenste leeftijdsgroep en het boek in kwestie.

© Iedereen Leest en Catherine Verguts, 2025
Vormgeving: Simon Bequoye

BIJLAGE 1

1. 'Het dossier bevatte ook een brief met zeer belastend bewijs, gericht aan een zekere heer Wyncham.' Ik glimlachte naar Max. Een brief die tijdens een recente opvoering van *Manon Lescaut* van hem werd ontfutseld en toen werd gekopieerd.'
2. Zijn stem klonk gespannen en ik knikte. Onder de huidige wet waren liefdesrelaties tussen mannen strafbaar, zelfs in de privésfeer, en nog maar kortgeleden was Oscar Wilde vrijgekomen na een tweejarige gevangenisstraf voor grove onzedelijke handelingen. Het was een wreed, hardvochtig staaltje wetgeving. Ik begreep wat David Hartwell probeerde te zeggen en wat hij daarmee dreigde te verliezen.

3. 3.1.
Diep in mijn hart verberg ik dromen,
Ik denk, ik hoop, ik wens, ik wacht;
Doch zouden zij naar buiten komen,
Hun ban werd tot een eind gebracht.

3.2.
Op de achterwand had de kunstenaar de witte verf onaangeroerd gelaten, op de volgende woorden na, die met vaste hand in grote, dikke letters waren geschilderd:

Ik ben geen vogel; en geen
net verstrikt mij;
ik ben een vrij mens
met een onafhankelijke wil

Ik herkende het direct als een citaat uit *Jane Eyre*, een van mijn lievelingsboeken (niet in de laatste plaats omdat ik me altijd sterk had geïdentificeerd met de heldin in haar gevoel 'arm, onbeduidend, klein en onooglijk' te zijn).

3.3.
"Ik ben geen vogel", mompelde hij toen we in de salon stonden, opkijkend naar de donkere letters op de muur. *Jane Eyre*."

'Een van mijn favorieten,' zei ik. 'Ik denk altijd dat mevrouw Finch het idee van het Vogelhuis daarop heeft gebaseerd. Al die mooie vogeltjes, opgesloten in vergulde kooien.'

'Maar jullie niet.' Max hield zijn ogen op de tekst gericht. Een nest wilde vinken, verborgen tussen deze muren.'

4. 4.1.
Met een strijdlustige uitdrukking sloeg Teresa haar armen over elkaar. 'Deze keer is het anders. Let maar op. Hij had iets, iets wat me aansprak. Wat zegt Catherine ook al weer in *Woeste hoogten*? "Waar onze zielen ook van gemaakt zijn, de zijne en de mijne zijn hetzelfde."' Ze kreeg een dromerige blik in haar ogen.
'Jawel, maar dat zegt ze nota bene over Heathcliff,' wierp ik tegen. 'En je weet hoe dat afliep.'

Lady Wynter stootte een korte lach uit, maar voordat Teresa een vurig pleidooi voor Heathcliff kon afsteken (de man die met een vrouw trouwt opdat hij haar zo wreed

mogelijk kan behandelen), werden we gestoord door een klop op de deur en begon Reginald onstuimig te keffen.

4.2.

We waren ongeveer een uur onderweg toen de regen begon, een gestaag getrommel op het dak van de koets.

'Er is onweer op komst,' zei Max, uit het raam kijkend, terwijl regen- druppels op het glas een wedstrijdje hielden wie het eerst beneden was 'Misschien is het gewoon een zomerse bui,' zei ik hoopvol.

Max zuchtte. 'Heb je *Woeste hoogten* niet gelezen? Elke keer dat die arme dwazen de heide op gingen, kwam het met bakken uit de lucht.'

'Dat was dichterlijke vrijheid,' antwoordde ik. 'Bedoeld om hun stormachtige temperament te verbeelden, en hun ingehouden hartstocht.' Het woord 'hartstocht' bleef onnatuurlijk lang in de lucht hangen.

'Volgens mij was het bedoeld om het verschrikkelijke weer te verbeelden,' zei Max prozaïsch, en frustrerend genoeg spleet juist op dat moment een rollende donder de lucht open.

5. Ik vraag me af waar Madame in hemelsnaam het idee vandaan haalde om je in Medusa te veranderen.' Teresa negeerde mijn protesten en streek bewonderend over de zachte zijde van de rokken. 'Ik kan nog steeds niet geloven dat het je gelukt is een afspraak bij haar te maken en dat je mij niet mee hebt genomen!' 'Volgens mij is het de bedoeling dat ik me er dapper door voel,' zei ik zwakjes.
6. James St Clair zat voorover geleund, met zijn onderarmen op de balustrade voor hem. Hij ging helemaal op in de opera en ik gaf hem pluspunten voor het feit dat hij niet op Byronachtige wijze naar Teresa zat te loeren. Al was loeren precies wat ik zelf op het punt stond te doen. Volledig in het reine met dat vleugje hypocrisie liet ik mijn blik naar Max glijden...
7. 'Fijn om te horen dat je hem leuk vindt,' zei ik luchtig. Je hebt wel eens slechtere keuzes gemaakt.' 'Léúk?' Teresa trok haar neus op. 'Ik vind hem niet gewoon léúk. Wat een nietszeggend woord. Echt, Izzy, we moeten iemand zien te vinden met wie jij een onstuimige romance kunt beleven. Je bent altijd zo redelijk en, en... opgewekt. Dat is zó niet-poëtisch.' 'Er is vast ook genoeg opgewekte poëzie,' zei ik welwillend. 'Neem de narcissen van Wordsworth. Wat is er nou opgewekter dan een narcis?'
8. Ik rukte mijn blik los van Max en bekeek James St Clair. Hij was gekleed als Lodewijk XVI, de echtgenoot van Marie Antoinette, zoals afgebeeld op het beroemde portret van Callet, gehuld in weelderige kroningsmantels, een en al roomwit, goud en bordeauxrood, met op zijn hoofd een poederpruik.

a.



Ik kom net terug van een bezoek aan mijn huisbaas—de enige in deze verlaten buurt die me zal storen. Dit is beslist een prachtige streek! Volgens mij had ik nergens anders in Engeland een plek kunnen vinden die zo volstrekt van het wereldse gewoel verstoken is. Een volmaakte misantropenhemel—en meneer Heathcliff en ik zijn geknipt om deze verlatenheid samen te delen. Een vent uit duizenden! Hij zal nauwelijks vermoed hebben hoe innig ik met hem meevoelde bij de aanblik van zijn zwarte ogen, die achterdochtig onder zijn wenkbrauwen wegdoken toen ik kwam aanrijden, en van zijn vingers, die zich waakzaam en vastberaden nog dieper in zijn vest verschansten toen ik me bekend maakte.



b.

c.

I wandered lonely as a cloud
That floats on high o'er vales and hills,
When all at once I saw a crowd,
A host, of golden daffodils;
Beside the lake, beneath the trees,
Fluttering and dancing in the breeze.

d.

Ze deelt haar schoonheid met de nacht
Die helder, vol van sterren is
In haar verschijning, oogopslag
Ontmoet het licht de duisternis
De hemel, teder, heeft verzacht
Wat aan de dag opzichtig is



e.



Women are supposed to be very calm generally: but women feel just as men feel; they need exercise for their faculties, and a field for their efforts, as much as their brothers do; they suffer from too rigid a restraint, too absolute a stagnation, precisely as men would suffer; and it is narrow-minded in their more privileged fellow-creatures to say that they ought to confine themselves to making puddings and knitting stockings, to playing on the piano and embroidering bags. It is thoughtless to condemn them, or laugh at them, if they seek to do more or learn more than custom has pronounced necessary for their sex.

"Ik zie, met tussenpozen, de blik van een eigenaardig soort vogel door de dichtgeplaatste tralies van de kooi: een levendige, rusteloze, resolute gevangene is daar; maar vrij, zou ze hoog in de wolken opstijgen."

f.



g.



Ze wordt beschouwd als een symbool van bescherming, en is ook bekend om haar kracht en de mogelijkheid om iedereen die haar aanstaart te verstenen. Ze staat voor transformatie, vrouwelijke kracht, en het overwinnen van moeilijke tijden.

h.



De grote kracht zit hem in de liefde die alles bezielt, de argeloosheid van de hartstocht die de twee hoofdpersonen zo levensecht, zo innemend en zo waardig maakt, hoe schurkachtig ze ook zijn. Dit boek is één grote hartenkreet.

Bronnen:

a. Wuthering heights, Emily Brönte

<https://www.kobo.com/be/nl/ebook/wuthering-heights-232?srsId=AfmBOoorFf2-xb9e8RdcT3gWJhsIX3K-2UKoARBolfOnA55HpkmZVA7C>

b. Oscar Wilde,

https://nl.wikipedia.org/wiki/Oscar_Wilde#/media/Bestand:Oscar_Wilde_portrait_by_Napoleon_Sarony_-_albumen.jpg

c. The daffodils, William Wordsworth

d. Lord Byron

Beeld: www.historic-uk.com/CultureUK/Lord-Byron/

Tekst : Uit: she walks in beauty www.ansbouter.nl/byron-she-walks-in-beauty.html

e. Jane Eyre, Charlotte Brönte

<https://www.abebooks.com/9781915582072/Jane-Eyre-Original-Illustrations-Booklovers-1915582075/plp>

f. Louis XIV, Callet

<https://galerieheim.com/en/stock/ceremonial-portrait-of-louis-xvi-in-full-coronation-regalia/>

g. Medusa, marmeren beeldhouwwerk van Gian Lorenzo Bernini, 1630

<https://www.thehistoryofart.org/gian-lorenzo-bernini/Medusa%20Gian%20Lorenzo%20Bernini.jpg>

h. Manon Lescaut – opera van Puccini

Beeld: <https://www.youoperadaily.com/p/opera-daily-manon-lescaut>

Tekst: <https://www.hofhaan.nl/2024/martin-de-haan/voorwoord-bij-abbe-prevost-manon-lescaut/>